

Something old, something new

Dat de werkloosheid in met name de Europese OESO-landen zo hoog is opgelopen en zo snel stijgt, valt maar zeer gedeeltelijk te verklaren door de concurrentie met de lage-lonenlanden. Door technologische en andere ontwikkelingen is de vraag naar laag- en ongeschoolde arbeid in de afgelopen decennia veel sterker gedaald dan het aanbod. Daardoor is de 'evenwichtsprijs' van deze arbeid gedaald. In de Verenigde Staten is de markt geruimd door prijsaanpassing: in de afgelopen tien jaar daalde de reële loonvoet voor laaggekwalificeerde arbeid met 20%; in Europa was de loonvoet star en resulteerde hoeveelhedaanpassing: hoge en langdurige werkloosheid. Beide 'oplossingen' brengen maatschappelijke kosten met zich, in termen van onzekerheid, verpaupering, hoge collectieve lasten, sociale ontwrichting en oplopende criminaliteit. He-las zijn er geen wondermiddelen, zoals 'flexibilisering' of 'deregulering', die helpen tegen alle kwalen.

Dit zijn enkele belangrijke conclusies uit de lang verwachte, nog niet gepubliceerde *Employment outlook* van de OESO¹. Het rapport is van belang omdat het waarschijnlijk een grote rol zal spelen op de door president Clinton geïnitieerde speciale G7-top over de werkgelegenheid in maart a.s. Maar het is vooral interessant omdat het naast de bekende aanbevelingen om de arbeidsmarkt beter te laten werken, ook enkele nieuwe beleidsideeën bevat, die nog niet eerder zo nadrukkelijk naar voren zijn gebracht. Die ideeën zijn ook van belang voor de Nederlandse discussie, want, zoals Geelhoed in zijn Nieuwjaarsartikel in *ESB* opmerkte, de remedies voor de sociale en werkgelegenheidsproblemen zullen toch vooral op nationaal niveau moeten worden gevonden.

De standaard-aanbevelingen van de OESO betreffen het verbeteren van het ondernemingsklimaat, het investeren in de kennis en vaardigheden van de beroepsbevolking, het bevorderen van de diffusie van technologische kennis, het vergroten van de flexibiliteit in lonen en arbeidskosten, het aanpassen van de ontslagwetgeving en het inbouwen van meer prikkels in het stelsel van sociale zekerheid. Deze beleids-opties behoren in de meeste lidstaten inmiddels tot de officiële leer. Dat wil niet zeggen dat er op deze terreinen niet nog heel veel valt te doen. Zo is het in Nederland nog altijd slecht gesteld met de diffusie van technologische kennis vooral naar kleine en middelgrote ondernemingen, en laat het reacterende vermogen van de sociale zekerheid nog veel te wensen over. Maar er is in elk geval aandacht voor.

Dat geldt veel minder voor een ander voorstel van de OESO: verschuif de belastingdruk van arbeid naar kapitaal. Een dergelijke verschuiving, die budgetneutraal zou kunnen worden uitgevoerd, zou iets doen aan het probleem van de grote wig, vooral aan de onderkant van de arbeidsmarkt, en zou volgens de OESO op middellange termijn heel wat extra banen opleveren. Het grootste bezwaar tegen dit idee is dat de belastingdruk van een relatief immobiele pro-

duktiefactor (arbeid) naar een relatief mobiele factor (kapitaal) verschuift. Internationale verschillen in belastingdruk kunnen daardoor gemakkelijk tot kapitaalvlucht leiden. Het voorstel maakt dan ook alleen kans als het in de hele OESO tegelijk wordt ingevoerd. Dat lijkt niet erg reëel. Een andere tegenwerping is dat een verschuiving van de belastingdruk mooi en aardig is, maar dat een verlaging van de druk effectiever is. Dat is op zich niet onjuist, maar 'beside the point'. Een verplaatsing van de belastingdruk roept wel degelijk substitutie-effecten op, en daar was het om begonnen. Het OESO-voorstel is in elk geval een aansporing om plannen voor belastingverlaging zo vorm te geven dat de (marginale) druk op arbeid zoveel mogelijk afneemt.

De OESO beveelt ook aan een verschuiving te weeg te brengen van passieve naar actieve arbeidsmarktmaatregelen. Dat mogen Nederlandse beleids-makers ter harte nemen. Het is en blijft moeilijk te verteren dat er in ons land *f* 130 mrd. per jaar wordt uitgegeven om mensen thuis te laten zitten, terwijl er, vooral in de sfeer van de maatschappelijke dienstverlening, nog grote onvervulde behoeften zijn. Natuurlijk is er veel geprobeerd in de vorm van banenplannen, werkervaringsplaatsen, loonkostensubsidies, bijscholingscursussen e.d. en natuurlijk is het gevaar van verdringing van reguliere arbeidsplaatsen reëel, maar dat neemt niet weg dat hier toch een enorme economische en maatschappelijke verspilling plaatsvindt. Blijkbaar is dat ook de opvatting van de OESO.

Een laatste suggestie is het vergroten van de flexibiliteit op het punt van de arbeidstijd. Niet in de vorm van collectieve arbeidstijdverkorting, want dat drijft de arbeidskosten over de hele linie omhoog, maar conform de individuele voorkeuren van werknemers. Uit de OESO-studie blijkt dat tegenover elke part-timer die full-time wil werken, drie full-timers staan die minder zouden willen werken. Een betere afstemming moet te organiseren zijn. Hetzelfde geldt voor het (her)inschakelen van (gedeeltelijk) arbeidsongeschikten. Nieuwe technieken op het terrein van de communicatie (telewerken, interactieve communicatie op afstand) scheppen steeds meer mogelijkheden om deeltijdwerk en werk op afstand in de organisatie in te passen. Ook in ons land zijn er op dit punt nog onbenutte mogelijkheden².

Het OESO-rapport roept beleidsmakers in de lidstaten op soms ook van de gebaande paden af te wijken. De crisis van de werkgelegenheid is te ernstig om mogelijkheden te laten liggen.

L. van der Geest

1. Een korte samenvatting van de inhoud is gepubliceerd in de *Financial Times*, 24 januari 1994, blz. 1. Zie ook het commentaar van S. Brittan, Jobs - keep out the politically correct, *Financial Times*, 27 januari 1994, blz. 16.
2. Zie W.C.M. Praat en J.P.M. Vosse, Aanbod en benutting van deeltijdwerk, *ESB*, 28 juli 1993.